

IV R

Annotatie bij de zaak Le Pen, EHRM 20 april 2010, appl. 18788/09, *Nederlandse Jurisprudentie*, 2010-34, nr. 429, p. 4231-4233.

1. In deze unanieme beslissing over de niet-ontvankelijkheid van de klacht van de rechtse Franse politicus Jean Marie Le Pen, spreekt het Hof zich andermaal uit over uitlatingen van een politicus in het openbaar waarin een negatief beeld van moslims wordt geschilderd. Het gaat om uitlatingen in *Le Monde* van 19 april 2003 en daarna nog een keer in het weekblad *Rivarol* van 30 april 2004. In het eerste geval zegt Le Pen, vrij vertaald, in een interview: ‘Op de dag dat Frankrijk niet 5 miljoen, maar 25 miljoen moslims telt, zullen de moslims de baas zijn. De Fransen zullen zich klein maken om zich te verbergen, en niet op de stoep maar met neergeslagen blik op straat gaan lopen. En als zij met opgeheven hoofd op de stoep blijven lopen, krijgen ze te horen: ‘Wat bezielt jou om mij zo rechtuit aan te kijken? Zoek je soms ruzie? Maak dat je wegkomt, anders krijg je een opdonder.’ En toen hij daarvoor door de Franse rechter in eerste aanleg werd veroordeeld voor het aanzetten tot discriminatie, haat en geweld tegen een groep van personen op grond van hun etnische oorsprong, nationaliteit of religie (ons artikel 137d Sr), voegde hij daar in *Rivarol* aan toe: ‘Toen ik zei dat, als er 25 miljoen moslims in Frankrijk zouden zijn, de Fransen op straat zich klein zouden maken, zeiden er mensen in de rechtszaal, en niet zonder grond: ‘Maar meneer Le Pen, dat is nu al zo.’ ‘ In hoger beroep wordt hij voor beide uitlatingen opnieuw veroordeeld. Ik paraphraseer de redengeving van de Franse rechter: ‘Met deze uitspraken stelt hij ‘Fransen’ tegenover ‘moslims’, stelt hij ‘het publiek (les gens)’, wiens reacties heftiger zullen zijn dan zijn eigen geïncrimineerde uitlatingen, tegenover een gemeenschap van buitenlanders die hij afschildert als een menigte indringers, en probeert hij door de strekking die hij aan zijn boodschap geeft bij ‘het publiek’ een gevoel van afkeer en vijandigheid tegenover de moslimgemeenschap aan te kweken. Hij doet daardoor bij ‘het publiek’ de gedachte postvatten dat dit zijn veiligheid kan terugkrijgen en dat het gevoel van angst en ongerustheid zal verdwijnen, wanneer het aantal moslims zal afnemen of als de moslims geheel uit Frankrijk zouden verdwijnen.’ Het cassatieberoep wordt verworpen.
2. Het EHRM benadrukt in het begin van zijn overweging het belang van het vrije openbare debat en de rol van politici daarin, in het bijzonder ook als het om het moeilijke openbare debat over immigratie gaat. Maar het neemt dan vervolgens de redenering van de Franse appèlrechter over. Het knoopt daarbij aan bij een oud precedent (de Deense Jersildzaak, [EHRM 23 september 1994](#), NJ 1995, 382, m.nt. EJD, waar in par. 30 onder verwijzing naar het VN verdrag tot bestrijding van rassendiscriminatie ‘the vital importance’ van de bestrijding van rassendiscriminatie wordt benadrukt) en een recenter precedent (de zaak Soulas, [EHRM 10 juli 2008](#), appl. 15948/03 over het Franse immigratiedebat en de daaraan te stellen grenzen). In de zaak Soulas overwoog het Hof dat het integratieproces lang en moeizaam is, en dat daarbij het risico aanwezig is dat er fouten worden gemaakt of moeilijkheden bij de toepassing van het beleid ontstaan waarvan de immigranten schade ondervinden; daaruit vloeit misverstand en wanbegrip voort, die, in hun ernstigste vorm, vertaald worden in gewelddadige confrontaties tussen de politie en radicalen. Met

betrekking tot de onderhavige zaak oordeelt het dat de appèlrechter op basis van een analyse van de uitspraken van Le Pen tot de conclusie heeft kunnen komen dat deze bij het publiek een beeld van vijandschap jegens de moslimgemeenschap vestigden. Le Pen richt zich over zijn electoraat heen tot 'het publiek' (de Franse bevolking) met de boodschap dat het de moslims op een afstand moet houden en het bewijs van zijn onderdanigheid moet tonen, terwijl Le Pen het publiek daarbij bovendien voorhoudt dat de groei van de moslimgemeenschap een bedreiging voor de Franse samenleving vormt. Het EHRM volgt de Franse rechter in zijn interpretatie dat dit de Fransen en 'een gemeenschap waarvan het behoren tot een religieuze gezindheid expliciet wordt vermeld en waarvan de groei een actuele bedreiging vormt voor de veiligheid en de waardigheid van de Fransen' tegenover elkaar stelt. Het Hof acht het eveneens zo dat de uitlatingen van Le Pen geschikt waren een gevoel van afkeer en vijandschap teweeg te brengen jegens de moslimgemeenschap, 'in aanmerking genomen zowel de betekenis en strekking van de inhoud van Le Pen's boodschap als het door hem gehanteerde begrip "het publiek" (les gens).'⁷

3. Ik maak bij deze uitspraak vier kanttekeningen.

- Het betreft een unanieme en openbare niet-ontvankelijkheidsbeslissing van een kamer van zeven rechters. Dit soort beslissingen hebben een signaalfunctie hoe het Hof over een bepaalde kwestie denkt; ze zetten een lijn uit (zie Egbert Myjer, 'Let op "negatieve jurisprudentie"', in: T. Barkhuysen, M.L. van Emmerik & J.P. Loof (red), *Geschakeld recht* (Alkemabundel), Deventer: Kluwer 2009. P. 399-411). Het is duidelijk dat het Hof een scherpe afwijzing van het aanzetten tot haat en discriminatie in de landen die zijn aangesloten bij het Verdrag billijkt, ook als dat gepaard gaat met stevige strafrechtelijke sancties (in dit geval hoge boetes). Het Hof laat aan de lidstaten beleidsvrijheid hoe dit aan te pakken. Strafrechtelijk optreden is in ieder geval niet uitgesloten, hetgeen opvalt, omdat het Hof kritisch staat tegenover strafrechtelijke sancties op openbare uitlatingen van politici (De zaak Castells, [EHRM 23 april 1992](#), NJ 1994, 102, m.nt EJD).
- Het valt voorts op dat het Hof in het aanhalen van het recente precedent niet de zaak Féret noemt ([EHRM 16 juli 2009](#), appl. 15615/07, NJ 2009, 412 [m.nt. E.J. Dommering](#)). R. Lawson schrijft dit in zijn noot in het *NJCM Bulletin* (jrg. 35 [2010], nr. 5, p. 533-540) toe aan casuïstiek, die telkens anders kan uitpakken. In Féret werd wel Jersild genoemd en ook het belang van de bestrijding van discriminatie. Mogelijk dat het Hof de vermelding van Soulas iets beter op deze casus vindt passen, ook al omdat die beslissing unaniem was. Féret's uitlatingen werden gedaan in het kader van een verkiezingscampagne. Het kan zijn dat het Hof met de vermelding van de zaak Soulas weg wil sturen van het vrije politieke debat tijdens de verkiezingen, op de grens waarvan de zaak Féret zich blijkens de verdeelde kamer in die zaak zich bevond. In de zaak Le Pen kent het in ieder geval betekenis toe aan het feit dat Le Pen zich niet alleen tot zijn eigen aanhang richt, maar tot het publiek in het algemeen ('les gens'), zoals het Hof uitdrukkelijk als een element in zijn overwegingen meeneemt: Le Pen zet 'de Fransen' op tegen 'de moslims'.

- Het Hof acht een ‘abstracte’ toetsing van de betekenis en strekking van de uitlatingen in de context waarin zij zijn gedaan voldoende overtuigend. Dat was ook in Féret al zo. De leer dat er alleen bij het aanzetten tot concreet geweld een voldoende reden tot strafrechtelijk ingrijpen kan zijn, die in een deel van Nederlandse academische kringen opgeld doet (zie bijv. K. Rozemond, ‘Vertrouw op de vrijheid’, in : *NJB* 2009, afl. 40, p. 2614 e.v.), wordt niet in Straatsburg aangehangen.
- Het Hof gebruikt voor de aanduiding van de te discrimineren of te haten doelgroep, ‘de moslim gemeenschap waarvan de godsdienst die deze aanhangt, expliciet wordt genoemd.’ De constructie die Geert Wilders tegenwoordig gebruikt om een onderscheid te maken tussen ‘brave’ moslims en de ‘boze’ Islam (zie bijvoorbeeld opiniEPagina *NRC Handelsblad* 19 juli 2010) lijkt mij gekunsteld. Het is een feit van algemene bekendheid dat het overgrote deel van de moslim gemeenschap verschillende vormen van de Islam aanhangt, van seculier tot fundamentalistisch. Evenals in de zaken Féret en Soulas wordt in deze beslissing ‘islamofobie’ teruggebracht tot discriminatie van moslims.

E.J. Dommering